

UDC (УДК) 159.9.072.4

Орищин-Буждиган Лідія Степанівна,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології управління
Львівського державного університету внутрішніх справ
e-mail: lida.oryshchyn@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5681-0307

АНАЛІЗ ОПТИМІЗМУ СТОСОВНО МАЙБУТНЬОГО ПОКОЛІННЯ ТА КРАЇНИ У ЧАСОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Анотація. Оптимістичний підхід до майбутнього створює можливість побудови перспективних у часі планів. Метою статті є порівняння бачення майбутнього свого покоління та країни молодими людьми у лонгітюдній перспективі. У дослідженні було використано авторську методику «Шкала бачення майбутнього». З метою апробації робочої гіпотези проведено два дослідження. Респонденти у 2016 році були більш оптимістичними стосовно уникнення негативу у майбутнього покоління, досліджувані у 2017 році більше очікували реалізації позитивного у майбутнього покоління. У досліджуваних осіб переважали помірно оптимістичні переконання щодо майбутнього країни.

Ключові поняття: відносний оптимізм, майбутнє покоління, майбутнє держави, молодь, бачення майбутнього.

Oryshchyn-Buzhdyhan Lidiya,

PhD (Candidate of Psychological Sciences),
Associate Professor
Department of Management Psychology
Lviv State University of Internal Affairs
e-mail: lida.oryshchyn@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5681-0307

OPTIMISM ANALYSIS CONCERNING THE FUTURE OF THE GENERATION AND THE COUNTRY IN TIME PERSPECTIVE

Abstract. Optimistic approach for the future makes creation of the new perspective sophisticated life plans possible, which could stimulate person's activity. Positive setting provides possibilities to cope with negative life conditions as well. The purpose of this article is to provide comparative analyses characteristics of the youth generation vision and vision about the future of the country in long-term researches. Author's method – 'Future Vision scale' was used for this research. Two independent studies were conducted in order to approve working hypothesis. The first research, which was conducted in 2016, included 90 people aged 14 to 35, men and women who were students and workers. The second research, which was conducted in 2017, included 68 people aged 16 to 17, boys and girls from Lviv secondary school № 2. Probably those younger respondents were more optimistic in evaluation of the future of generation and country regardless of the study number (year). Respondents from the first study (2016) were more optimistic about avoiding generation's negative future life events. In contrast, respondents from the second study (2017) were more optimistic about expecting generation's positive future life events. All participants were partly optimistic about the future of the country. The participants of the first study were more optimistic about expecting positive life events and avoiding negative life events in the future of the country comparing to the participants of the second study. The young people, who responded to the research, were optimistic about the future of the generation and the country. However, we have to mentioned, that level of optimistic setting about the future of the country decreased and was at a very low level, especially in the second study (2017). The dynamic of the vision on the future of the generation and the country settings levels were relatedly negative. It was observed that the level of optimistic visions of the future of the country decreased.

Key concepts: relative optimism, future of the generation, future of the country, youth, vision of the future.

DOI 10.32518/2617-4162-2020-1-31-37

Вступ

Оптимістичне налаштування допомагає краще зорієнтуватися у зовнішніх непевних обставинах сучасній молодій особі, служить зарадчим механізмом у ситуації стресу, допомагає будувати плани на майбутнє, мотивує, спонукає до досягнення поставлених цілей. Важко уявити успішну людину, яка не отримує задоволення від життя, не бачить світлих перспектив у своєму майбутньому.

1. Теоретична база дослідження

Способи та шляхи планування майбутнього розглядалися та аналізувалися у працях Р. К. Ф. Сан та Д. Т. Л. Шек, У. Бека, Н. Фішбейна та І. Айзена, Т. Левовіцко [1; 2; 3; 4].

Оптимістичний підхід до майбутнього створює можливість побудови перспективних у часі, складних життєвих планів, оскільки служить стимуляцією для активних дій, а позитивне налаштування створює можливість подолання негативних емоційних станів (Benbenishty D. L. R., Refaeli T., 2012) [1; 5]. Оптимізм стосовно майбутнього є одним з основних чинників особистого розвитку, схиляє до постановки високих, інколи навіть нереально-ризикованих цілей. Це стає можливим завдяки твердженню про те, що здобування життєвих благ є цілком ймовірним і вартим затратених зусиль (Stoddard S. A., Zimmerman M. A., & Bauermeister J. A., 2011) [1; 6].

Т. Левовіцкі вважає, що життєві плани – це сукупність цілей кожної людини, а також засобів для їх реалізації. Автор прирівнює планування майбутнього молоддю до проектування його своєрідного бачення. Уявні образи власного майбутнього перетворюються у реальні життєві плани, а згодом стають основними концептуальними поняттями для особи. Відмінності у способах планування полягають у відмінностях соціальних середовищ, до яких належать молоді люди, а також – у колі інтересів та діяльності, які становлять основні джерела інформації про майбутні прагнення молоді [4].

Рейчел К. Ф. Сан та Даніел Т. Л. Шек (Sun R. C., Shek D. T., 2012) [1] підкреслюють надзвичайну важливість позитивного підходу до творення бачення особистого майбутнього для молоді у період формування. Автори переконані, що передбачення великої кількості позитивних подій у майбутньому, є вирішальним чинником на шляху до реалізації життєвих планів, оскільки передбачення позитивних напрямків розвитку схиляє до реалізації таких життєвих передбачень. Оптимізм при формуванні бачення майбутнього поєднує спосіб мислення орієнтований на досягнення поставлених цілей за допомогою ретельного плану-

вання способів реалізації цих цілей. Такий оптимізм є підґрунтям впевненості у тому, що зусилля присвячені реалізації запланованого матимуть позитивну динаміку розвитку.

Відносний, або ж нереалістичний, оптимізм – це віра в те, що з особою не трапляться у майбутньому негативні небажані події, водночас трапляться лише позитивні події. Такий оптимізм згідно із дослідженнями вчених, вищий для більш підконтрольних подій та для дуже рідкісних подій. Люди схильні вважати, що негативні події в майбутньому є більш ймовірними для інших та менш ймовірними для них (Sweldens, S., Puntoni, S., Paolacci, G., & Vissers, M., 2014) [7].

Уявлення майбутнього позитивним підвищує позитивну самовинагороду, що призводить до недооцінки ймовірності негативних подій. Важливо зауважити, що оптимістичні переконання є демонстрацією мислення побажаннями, що призводить до бачення фаворизованого майбутнього (Kim, S. J., & Hancock, J. T., 2015) [8].

Метою цієї статті є порівняльний аналіз особливостей бачення майбутнього свого покоління та країни сучасними молодими людьми, дослідження планування майбутніх подій у лонгїтюдній перспективі.

2. Методологія дослідження

У дослідженні було використано авторську методику «Шкала бачення майбутнього», яка базується на двох теоріях: теорії нереалістичного оптимізму Нейла Вейнштейна (Weinstein, N., 1999) [9] та теорії установок, переконань Фішбейна і Айзена (Fishbein M., Ajzen I., 1975) [3]. Методика складається з двох блоків питань: майбутнє покоління та майбутнє моєї країни. Респондент має оцінити кожне з тверджень два рази, а саме: першого разу потрібно було оцінити від нуля до десяти, де десять максимальна оцінка того наскільки твердження позитивне чи негативне для досліджуваного, другий раз потрібно було оцінити ймовірність того, що ця подія може трапитись у майбутньому, аналогічно у шкалі від нуля до десяти, де десять максимальна ймовірність. За міру нереалістичного оптимізму вважатимуться високі показники ймовірності надані позитивно оціненим подіям (показник добутку: оцінка \times ймовірність майбутньої життєвої події, що коливався у межах від 0 до 100) та низькі показники ймовірності для негативно оцінених подій [10].

3. Процедура проведення дослідження

З метою апробації та підтвердження робочої гіпотези було проведено два дослідження. У першому досліджено 90 осіб віком від 14 до

35 років та різної статі, які навчалися та працювали. Серед досліджуваних переважали представники жіночої статі (51,1%) чоловіки становили 48,9% досліджуваної групи. Дослідження відбувалося у період з 24 жовтня по 11 листопада 2016 року.

У другому – було досліджено 68 осіб віком від 16–17 років різної статі, які навчалися у 11 класах Львівської середньої загальноосвітньої школи № 2 з поглибленим вивченням англійської мови. Серед досліджуваних переважали особи жіночої статі (57,4%), чоловіки становили 42,6% досліджуваної групи. Дослідження відбувалося у період з 16 жовтня по 22 листопада 2017 року. Групова форма роботи тривала по 90 хвилин з кожною групою.

Припустимо, що у досліджуваних осіб молодого віку, незалежно від року проведення дослідження, будуть переважати оптимістичні

налаштування щодо майбутнього покоління та країни. Із цією метою проведемо якісний аналіз результатів методики моє майбутнє.

4. Аналіз оптимізму стосовно майбутнього молодого покоління у 2016 та 2017 роках

На першому етапі проведення дослідження (2016 рік) виявлено такі, скеровані на розвиток (промотивні), оптимістичні показники (налаштування, що напевно трапляться позитивні події): люди майбутнього покоління будуть розумними (M=60,4; SD=27,6), молоді люди будуть творчими та креативними (M=56,5; SD=23,0), молодь буде забезпечена житлом (M=52; SD=26,2), молодь загалом буде освіченою (M=56,6; SD=30,8) та те, що українська молодь відрізнятиметься патріотичністю (M=53, 2; SD=25, 5) (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристики оптимістичного бачення майбутнього покоління у 2016 р.

Твердження	Мінімум	Максимум	M	SD
1. Люди молодого покоління будуть розумними	5,00	100,00	60,14	27,68
2. Молоді особи будуть творчими та креативними	6,00	100,00	56,51	23,07
4. Молоде покоління нічого не змінить у сучасній державі	00	81,00	23,31	23,75
5. Молоді люди будуть більш схильними до розлучень, ніж старше покоління	00	72,00	21,37	21,10
9. Молодь буде забезпечена житлом	6,00	100,00	52,63	26,28
14. У більшості молоді люди залишатимуться самотніми	00	80,00	21,18	22,17
16. Молодь загалом буде освіченою	00	100,00	55,61	30,84
17. У більшості молоді люди будуть безробітними	00	81,00	20,51	22,89
19. Молодому поколінню буде важко у фінансовому плані	00	64,00	22,78	21,97
20. У молодих осіб часто будуть проблеми із здоров'ям	00	72,00	21,20	22,68
21. Сімейне життя молодого покоління буде нещасливим	00	90,00	21,91	23,95
22. У молодих людей будуть кредити, які вони не зможуть заплатити	00	100,00	22,68	24,78
23. Молоді люди будуть більш конфліктними	00	64,00	23,37	20,81
26. Молоді люди будуть не тактовними	00	81,00	21,30	21,32
27. Молодь буде більш схильною до різних типів залежностей (алкоголізм, наркоманія, ігроманія...), ніж старше покоління	00	70,00	19,93	20,74
28. У більшості молоді люди будуть незадоволені особистим життям	00	81,00	20,23	20,06
29. Молоді люди будуть недостатньо хорошими спеціалістами	00	81,00	22,27	22,48
30. Молодь не зможе нічого досягти	00	80,00	20,74	21,41
32. Молодь не зможе реалізувати себе у професійній сфері, котру обиратиме	00	80,00	22,18	21,73

Превентивні (скеровані на запобігання) оптимістичні показники (переконання, що негативні події не трапляться у майбутньому) здебільшого були такі: молоде покоління нічого не змінить у власній державі (M=23,3; SD=23,7), молоді люди будуть більш схильними до розлучень аніж старше покоління (M=21,3; SD=21,1), у більшості молоді люди залишатимуться самотніми (M=21,1; SD=22,2) у більшості молоді люди будуть безробітними (M=20,5; SD=22,9), молодому поколінню буде важко у фінансовому плані (M=22,8; SD=21,9), у молодих осіб часто будуть проблеми із здоров'ям (M=21,2; SD=22,7), сімейне життя молодого покоління буде нещасливим (M=21,9; SD=23,9), у молодих людей будуть кредити, які вони не зможуть заплатити (M=22,7; SD=24,8), молоді люди будуть більш конфліктними (M=23,4; SD=20,8), молоді люди будуть нетактовними (M=21,3; SD=21,3), молодь буде більш схильною до різних типів залежностей, ніж старше покоління (M=19,9; SD=20,7), у більшості молоді люди будуть незадоволені особистим життям (M=20,2; SD=20,06), молоді люди будуть недостатньо хорошими спеціалістами (M=22,3; SD=22,5), молодь не зможе нічого досягти (M=20,7; SD=21,4), молодь не зможе реалізувати себе у професійній сфері, яку обиратиме (M=22,2; SD=21,7).

У результаті проведення дослідження на основі методики «Майбутнє покоління» у 2017

році було виявлено шість промотивних (скерованих на розвиток) оптимістичних показників, що молоді люди знаходять час на відпочинок (M=65,7; SD=24,7), молоді особи будуть творчими і креативними (M=59,3; SD=29,5), молоді люди будуть комунікативними, відкритими до контактів (M=59,7; SD=29,3), молоді люди зможуть втілити свої цілі у життя (M=58,2; SD=28,6), молоді люди матимуть змогу жити як захочуть (M=57,1; SD=26,6) та люди молодого покоління будуть розумними (M=55,6; SD=30,9). Щодо превентивних (скерованих на запобігання) показників виокремились такі показники: у більшості молоді люди залишатимуться самотніми (M=23,79; SD=22,93), молодому поколінню буде важко у фінансовому плані (M=23,28; SD=19,41), у молодих осіб часто будуть проблеми із здоров'ям (M=27,94; SD=25,35), сімейне життя молодого покоління буде нещасливим (M=18,91; SD=18,14), у молодих людей будуть кредити, які вони не зможуть оплатити (M=21,71; SD=24,01), у більшості молоді люди будуть незадоволені особистим життям (M=25,01; SD=16,87), молоді люди будуть недостатньо хорошими спеціалістами (M=20,57; SD=20,35), молодь не зможе нічого досягти (M=9,59; SD=12,94) та молодь не зможе реалізувати себе у професійній сфері, яку обиратиме (M=16,19; SD=15,94) (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристики оптимістичного бачення майбутнього покоління у 2017 р.

	Мінімум	Максимум	M	SD
1. Люди молодого покоління будуть розумними	4,00	100,00	55,62	30,91
2. Молоді особи будуть творчими та креативними	9,00	100,00	59,28	29,49
7. Молоді люди будуть комунікативними та відкритими до контактів	4,00	100,00	59,71	29,31
11. У більшості молоді люди залишатимуться самотніми	00	100,00	23,79	22,93
12. Молоді люди знаходять час на відпочинок	20,00	100,00	65,69	24,68
14. Молодому поколінню буде важко у фінансовому плані	00	64,00	23,28	19,41
16. Сімейне життя молодого покоління буде нещасливим	00	56,00	18,91	18,14
17. У молодих людей будуть кредити, які вони не зможуть заплатити	00	100,00	21,71	24,01
19. Молоді люди зможуть втілити свої цілі у життя	00	100,00	58,19	28,59
22. У більшості молоді люди будуть незадоволені особистим життям	00	64,00	25,01	16,87
23. Молоді люди будуть недостатньо хорошими спеціалістами	00	81,00	20,57	20,35
24. Молодь не зможе нічого досягти	00	49,00	9,59	12,94
26. Молодь не зможе реалізувати себе у професійній сфері, котру обиратиме.	00	56,00	16,19	15,94
28. Молоді люди матимуть змогу жити так як захочуть	1,00	100,00	57,07	26,63

Підбиваючи часткові підсумки, можна стверджувати, що респонденти у 2016 році більшою мірою були оптимістичними стосовно уникнення негативних подій у майбутньому поколінні, на противагу їм досліджувані у 2017 році більшою мірою очікували реалізації позитивних подій у майбутньому поколінні.

5. Порівняльний оптимізм щодо майбутнього країни у 2016–2017 роках

Щодо майбутнього України у дослідженні 2016 р., то два оптимістично промоційні (скеровані на розвиток) твердження були такими: Україна буде процвітаючою державою ($M=52,4$; $SD=23,6$) та українська молодь вирізнятиметься патріотичністю ($M=53,2$; $SD=25,6$) (табл. 3).

тиме тісні стосунки з Росією ($M=17,8$; $SD=23,6$), у цій країні молодь не зможе втілити власні амбіції у житті ($M=23,7$; $SD=22,8$) та, що життя у цій країні буде дорогим та недоступним ($M=23,5$; $SD=24,2$).

У результаті проведення дослідження на основі методики «Моя країна» у 2017 році єдиним оптимістично промоційним твердженням для досліджуваних осіб було те, що Україна буде користуватись великою популярністю серед туристів ($M=56,5$; $SD=27,1$).

Щодо превентивних показників, виокремилися такі показники: я не зможу стати відомою людиною у своїй країні ($M=22,9$; $SD=19,8$), у своїй державі я буду багато працювати фізично ($M=22,6$; $SD=21,7$), молоде покоління захоче

Таблиця 3

Характеристики оптимістичного бачення майбутнього країни у 2016 р.

	Мінімум	Максимум	M	SD
13. Я ніколи не буду жити так як хочу у цій країні	00	81,00	23,28	23,50
17. Моя країна ніколи не стане європейською країною	00	81,00	24,73	24,71
18. Україна завжди підтримуватиме тісні стосунки з Росією	00	72,00	17,80	23,64
23. Українська молодь вирізнятиметься патріотичністю	00	100,00	53,21	25,55
33. У цій країні молодь не зможе втілити власні амбіції у житті	00	90,00	23,66	22,81
34. Україна буде процвітаючою державою	00	100,00	52,43	23,61
35. Життя у цій країні буде дорогим та недоступним	00	80,00	23,53	24,24

До оптимістично превентивних (скерованих на запобігання) показників оцінки майбутнього країни належали: я ніколи не буду жити так як хочу у цій країні ($M=23,3$; $SD=23,5$), моя країна ніколи не стане європейською країною ($M=24,7$; $SD=24,7$), Україна завжди підтримува-

жити виключно у цій країні ($M=20,0$; $SD=17,5$), Україна завжди підтримуватиме тісні стосунки з Росією ($M=14,0$; $SD=24,2$) та у цій країні молодь не зможе втілити власні амбіції у житті ($M=22,6$; $SD=29,1$) (табл. 4).

Таблиця 4

Характеристики оптимістичного бачення майбутнього країни

	Мінімум	Максимум	M	SD
2. Молоде покоління захоче жити виключно у цій країні	00	81,00	20,00	17,48
12. Я не зможу стати відомою людиною у своїй країні	00	90,00	22,96	19,83
14. У своїй державі я буду багато працювати фізично	00	80,00	22,60	21,65
16. Україна буде користуватись великою популярністю серед туристів	10,00	100,00	56,47	27,08
18. Україна завжди підтримуватиме тісні стосунки з Росією	00	100,00	14,00	24,24
31. У цій країні молодь не зможе втілити власні амбіції у житті	00	100,00	22,57	29,10

Висновки

У підсумку проведених аналізів було підтверджено робоче припущення про те, що у досліджуваних осіб переважали помірно оптимістичні переконання щодо майбутнього країни. У дослідженні 2016 року респонденти були більшою мірою оптимістичними щодо очікування приємних подій та уникнення негативних подій у майбутньому країни у порівнянні із дослідженням 2017 року.

Досліджувані молоді особи були превентивно оптимістично налаштовані щодо майбутнього покоління та держави. Проте варто зазначити, що стосовно майбутнього країни у переконаннях молоді оптимізм виявлявся на достатньо низькому рівні, особливо це стосується дослідження 2017 року. Такі результати свідчать про зменшення рівня оптимістичних переконань стосовно майбутнього країни.

Розглядаючи майбутнє покоління у двох дослідженнях можна зауважити переважання превентивного оптимістичного налаштування (у майбутньому поколінні не трапляться небажані, негативні події), хоча варто звернути увагу і на збільшення показників оптимістич-

ного промоційного налаштування (у майбутньому напевно трапляться бажані, позитивні події) у респондентів, котрі брали участь в опитуванні у 2017 році.

Динаміка показників оптимістичного налаштування стосовно майбутнього країни достатньо негативна, спостерігається зменшення оптимістичного налаштування стосовно майбутнього держави.

Певні відмінності у показниках оптимістичності майбутнього покоління, а саме зросту промоційності (скерованості на розвиток) можна пояснити певними віковими відмінностями – у дослідженні 2017 року брали участь молодші респонденти у порівнянні із дослідженням 2016 року.

Перспектива подальших наукових досліджень полягає у виявленні та дослідженні визначників та пов'язаностей загального оптимізму стосовно майбутнього покоління та країни, розширенні вікових діапазонів досліджуваних осіб, порівнянні різних вікових груп у їх оптимістичному налаштуванні стосовно майбутнього покоління та держави.

Список використаних джерел

1. Sun R. C., Shek D. T. Beliefs in the future as a positive youth development construct: A conceptual review. *The scientific world journal*, 2012. pp. 128–141.
2. Beck U. *Spółczesność Ryzyka*. Warszawa : Wyd. Naukowe Scholar. 2004.
3. Fishbein M., Ajzen I. *Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research*, 1975. 575 p.
4. Lewowicki T. Aspiracje – podstawowe pojęcia i informacje o badaniach własnych. / T. Lewowicki (red.) *Aspiracje młodzieży uczącej się (studium ostrołęckie)*. Warszawa: Wiedza powszechna., 1989. 324 s.
5. Benbenishty D. L. R., Refaeli T. Life satisfaction and positive perceptions of 2the future among youth at-risk participating in Civic-National Service in Israel. *Children and Youth Services Review*, Volume 34, Issue 10., 2012. pp. 2012–2017.
6. Stoddard S. A., Zimmerman M. A., & Bauermeister J. A. Thinking about the future as a way to succeed in the present: A longitudinal study of future orientation and violent behaviors among African. *American journal of community psychology*, 48 (3–4), 2011. pp. 238–246.
7. Sweldens S., Puntoni S., Paolacci G., Vissers M. The bias in the bias: Comparative optimism as a function of event social undesirability. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 124 (2), 2014. pp. 229–244.
8. Kim S. J., Hancock J. T. Optimistic bias and Facebook use: Self–other discrepancies about potential risks and benefits of Facebook use. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18 (4), 2015. pp. 214–220.
9. Weinstein N. What does it mean to understand a risk? Evaluating risk comprehension. *Journal of the National Cancer Institute Monographs*, No. 25., 1999. pp. 15–20.
10. Орищин Л. С. Нереалістичний оптимізм при плануванні майбутнього у сучасної молоді. Наукові праці ДонНТУ. Серія: педагогіка, психологія і соціологія. 2013. Вип. № 1 (13). С. 286–290.

References

1. Sun, R. C., & Shek, D. T. (2012). Beliefs in the future as a positive youth development construct: A conceptual review. *The scientific world journal*.
2. Beck, U. (2004). *Spółczesność ryzyka. W drodze do innej nowoczesności [Risk Society: Towards a New Modernity]*. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR (Warsaw : Scientific Edition SCHOLAR) [in Pl.].
3. Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research*. MA : Addison-Wesley.

4. Lewowicki, T. (1989). Aspiracje – podstawowe pojęcia i informacje o badaniach własnych. W: T. Lewowicki (red.) Aspiracje młodzieży uczącej się (studium ostrołęckie) [Aspiration – basic concepts and information about own research. In: T. Lewowicki (red.) Aspiration of young school people from Ostrołęki]. Warszawa : Wiedza powszechna (Warsaw : Common knowledge) [in Pl.].
5. Levy, D., Benbenishty, R., & Refaeli, T. (2012). Life satisfaction and positive perceptions of the future among youth at-risk participating in Civic-National Service in Israel. *Children and Youth Services Review, 34*(10).
6. Stoddard, S. A., Zimmerman, M. A., & Bauermeister, J. A. (2011). Thinking about the future as a way to succeed in the present: A longitudinal study of future orientation and violent behaviors among African American youth. *American journal of community psychology, 48*(3–4), 238–246.
7. Sweldens, S., Puntoni, S., Paolacci, G., & Vissers, M. (2014). The bias in the bias: Comparative optimism as a function of event social undesirability. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 124* (2), 229–244.
8. Kim, S. J., & Hancock, J. T. (2015). Optimistic bias and Facebook use: Self–other discrepancies about potential risks and benefits of Facebook use. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 18* (4), 214–220.
9. Weinstein, N. D. (1999). What does it mean to understand a risk? Evaluating risk comprehension. *JNCI Monographs, (25)*, 15–20.
10. Oryshchyn, L. (2013). Nerealistyczny optymizm przy planowaniu przyszłości młodej osoby. [Nonrealistic optimism in future planning for modern Youth] *Naukovi praci Vysshhogo navchalnogo zakladu Doneczkij nacionalnyj texnichnyj universytet*. Ser.: Pedagogika, psychologiya i sociologiya (*Scientific works of Donetsk national technical University*. Pedagogy, psychology and sociology edition), *1* (13), 286–290 [in Ukr.].

Стаття: надійшла до редакції 21.02.2020
прийнята до друку 18.03.2020

The article: is received 21.02.2020
is accepted 18.03.2020